

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

92

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • פרשת כי תשא - פרה תשע"ג

והנה מה שמתחילים את התפילה בנוסח "אדון עולם", ידוע מה שביאר בספר מגיד צדק (הובא בסידור הגר"א) כי זהו מפני שאברהם אבינו תיקן תפילת שחרית, ואמרו חז"ל (ברכות ז, ב) מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקרא להקב"ה אדון עד שבא אברהם וקראו אדון, היינו כי עד שבא אברהם אבינו נקרא הקב"ה רק בשם הוי"ה או אלוקים, ואברהם אבינו היה הראשון שקרא להקב"ה בשם אדנות. וצריך ביאור מה הוסיף אברהם בזה.

ונראה לבאר כי עד שבא אברהם אבינו, נקרא הקב"ה רק בשם הוי"ה או אלוקים, שבשמות אלו מפורש רק גדולת הקב"ה וכוחו, שם הוי"ה היינו שהוא היה הווה ויהיה, וגם שהוא המהווה את כל הבריאה מתחילת הבריאה ועד סופה, ושם אלוקים היינו שהוא בעל הכוחות כולם, המנהיג והשולט על כל הבריאה.

אבל אברהם אבינו קראו להקב"ה אדון, שזה כולל לא רק גדולת הקב"ה אלא גם שאנחנו עבדיו וחייבים לעבדו, כי אדון נקרא רק מי שיש לו עבד, וכמו שכתב בחובות הלבבות (שער הכניעה פ"ח) "כי העבדות והאדנות הן משער המצטרף, אשר תתחייב מציאות כל אחד במציאות האחר, שהאדם איננו ראוי לשם עבד עד שיהיה לו אדון, והאדון לא יהיה ראוי לשם הזה עד שיהיה לו עבד", ולא שייך אדון בלי עבדים, ומאחר שהקב"ה אדון כל הבריאה, ממילא כל הבריאה חייבים לעבוד אותו, וזה מה שחידש אברהם אבינו את חיוב העבדות להקב"ה.

ומי הם העבדים? לא רק בני האדם, אלא גם השמש והירח וכל הדומים בבריאה הם עבדי הקב"ה, וכמו שכתוב (נחמיה ט, ו) "וצבא השמים לך משתחוים", היינו גם השמש והירח שהם דוממים משתחוים להקב"ה, [כי גם דבר דומם יש בו כוח רוחני שמחייב אותו, וזהו שמצינו בגמרא (חולין ס, ב) אמרה ירח לפני הקב"ה וכו', היינו הכוח הרוחני שבירח, וכמו שיש נפש לבעלי חיים, כך כל דבר יש בו כוח רוחני שמחייב אותו].

ויש להעיר דבר הנוגע למעשה בתפילה, שישנם כללי דקדוק בלשון הקודש, וידוע כי אדם הראשון נברא עם כוח הדיבור בלשון הקודש, וכן צורת הכתב והאותיות הם מששת ימי בראשית וכמו שאמרו בפרקי אבות (ה, ו) שהכתב נברא בערב שבת בין השמשות, וגם צורת הניקוד יש בה משמעות ויש עליה הרבה פירושים בספרי הקבלה, וצריכים לשים לב לבטא את מילות התפילה בצורה הנכונה על פי כללי הדקדוק.

יראת שמים

והנה יש דבר שהרבה אנשים אינם נזהרים בזה, להשיג ולשמור על קדושת רצועות התפילין כראוי, ושמעתי מאדם אחד שהיה בביתו של הגאון רבי יצחק אלחנן זצ"ל מקובנא, ופעם אחת ראה רבי יצחק אלחנן אדם שהחזיק תפילין ורצועות התפילין נגעה ברצפה, וצעק רבי יצחק אלחנן "תשמישי קדושה!" ואמר לי אותו אדם כי מאז שראה את הזעזוע של רבי יצחק אלחנן, זה השאיר עליו רושם, וכל ימיו לא היה מסוגל לראות שרצועות תפילין תיגע ברצפה.

תפילה

הנה בכל בוקר כשקמים מהשינה, הדבר הראשון שאומרים הוא "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמותי בחמלה רבה אמונתך". ויש לפרש "מודה אני" היינו לא רק מלשון אמירת תודה, אלא מלשון הודאה, וכמו הודאת בעל דין שמודה שהוא חייב, כך היא גם ההודאה בכל בוקר שהאדם מודה ומכיר שהקב"ה הוא זה שהחזיר את נשמתו, כי הנשמה אינה חוזרת ממילא ובדרך הטבע, אלא "שהחזרת בי נשמותי", ועל זה אומרים "מודה אני לפניך", כלומר שאני מאשר ויודע את זה, שאתה הוא שהחזרת בי נשמותי.

וכבר דיברנו פעם כי לכאורה גם בשעת השינה האדם חי ונושם ואינו מת, ומהו "שהחזרת בי נשמותי", והביאור בזה על פי מה שאמרו (בראשית רבה יד, ט) חמישה שמות יש לה נפש רוח נשמה חיה יחידה, והיינו שיש חמישה דרגות של נפש, ונפש ורוח יש גם לבעלי חיים, אבל נשמה קיימת רק בבני אדם, [ומה שכתוב במבול (בראשית ז, כב) "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו", שמדובר גם על בעלי חיים, אין הכוונה ל"נשמה" אלא מלשון נשימה – נשימת רוח חיים].

ולכך אנו אומרים שהחזרת בי "נשמותי", כי אמנם גם בשעת השינה האדם חי ונושם, אבל הוא כמו בעל חי שיש בו נפש ואין בו נשמה, והנשמה הקדושה שהיא חלק אלוה ממעל, חוזרת אליו רק כשמתעורר משנתו, וכשהקב"ה נוטל את נשמתו בשעת השינה הוא כמו מת שאין בו נשמה [וכמו שהמלווה את המת שורה עליו רוח רעה וצריך ליטול ידיו, כך גם בשעת השינה שורה רוח רעה, וצריכים ליטול ידיים בבוקר להעביר את הרוח רעה], ועל זה אומרים שהחזרת בי "נשמותי".

ובדרך כלל האדם אינו מרגיש ולא שם לב שזה חסדי שמים שקיבל את נשמתו בחזרה, אבל לכל הפחות צריכים להאמין בזה, וכדי לקבל חיזוק האמונה אנו אומרים בכל בוקר "מודה אני לפניך שהחזרת בי נשמותי". ומה שמסיימים "רבה אמונתך" הוא לשון הפסוק באיכה (ג, כג) "חדשים לבקרים רבה אמונתך", ואמרו על זה במדרש (בראשית רבה עח, א) "על שאתה מחדשנו בכל בוקר ובוקר אנו יודעים שאמונתך רבה לחיות לנו את המתים".

ומזכירים ענין זה גם בברכת מודים "על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך", היינו שתי הודאות, האחת "על חיינו המסורים בידך" – הודאה על חיי הגוף, אבל גוף יכול לחיות גם כמו בעל חי עם נפש ורוח בלי נשמה, ולכן מוסיפים הודאה "על נשמותינו הפקודות לך" – היינו הנשמה שהיא חלק אלוה ממעל, ומופקדת בכל לילה בידו של הקב"ה, והוא בחסדו מחזירה לאדם כשמתעורר משנתו.

ויש עוד בנוסח התפילה "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא" [נוסח זה נכתב בחרוזים, ואינו מאנשי כנסת הגדולה, שהחרוזים התחילו בתקופה יותר מאוחרת, ככל הנראה בתקופת הגאונים, ובכל נוסח התפילה מאנשי כנסת הגדולה לא מצאנו חרוזים, רק לפי סדר האל"ף בי"ת, וכגון "אל ברוך גדול דעה" בברכת יוצר אור, ובשבת אומרים במקום זה "אל אדון על כל המעשים" שמסודר גם כן לפי סדר הא"ב].

ונותן דברי תורה על לבו, היינו שהלב חושב תמיד בדברי תורה, ואינו מסיח דעת מהתורה, מן השמים מבטלים ממנו כל מיני קשיים, וגם מבטלים ממנו מחשבות ושאיפות של יצר הרע.

היצר הרע מכניס בלב האדם שאיפות לעולם הזה, וצריך לדעת שכל הנאות העולם הזה הם סתירה לעולם הבא, וכמו שכתב בחובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג) כי אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא הם כמו שתי נשים צרות זו לזו. ובאיגרת הגר"א כתב "וימה הנאה לאדם שסופו לפרוש לעפר רימה ותולעה וכל הנאות יתהפכו לו בקבר למרה", והיינו מפני שהנאות העולם הזה מפסידים עולם הבא. ואם אדם דבוק בתורה מבטלים ממנו את השאיפה לעולם הזה.

זוהי המעלה שיש לנו תורה, ועכשיו בעמדנו אחרי פורים שבו "קיימו וקיבלו" את התורה מאהבה, צריכים להמשיך עם התורה מאהבה, ולהתחזק כמה שיותר בדבקות בתורה.

בימינו יש מכשירי טלפון (כשרים) שיוצאים איתם לרחוב, וישנם **אברכים שבאים לישיבה ולכולל ומכשיר הטלפון מונח בכיס, ונשאר "זמין" אפילו באמצע הסדר, כדי שאם יצטרכו משהו מהבית יוכל לענות מיד לטלפון.**

אבל צריכים לדעת שאם יש הפסקות באמצע הלימוד, על זה אמרו חז"ל (חגיגה יב, ב) כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילים אותו גחלי רתמים, ומצד הלכות תלמוד תורה חייבים להשתיק את המכשיר בשעת הלימוד.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **אברהם ב"ר צבי ויסמן ז"ל**
מח"ס "כרמי אברהם" עמ"ס ברכות
שקד על התורה והרביץ תורה עשרות שנים
וניתב תלמידים רבים לתורה ולדרך ד'
נלב"ע כ"ב אדר א' התשע"א - תנצב"ה

וענין זה תלוי ביראת שמים, עד כמה היא היראה, ידוע שיש ירידת הדורות ביראת שמים, והיראה היום היא הרבה פחות ממה שהיה פעם, וכפי שתיאר הגאון רבי ישראל סלנטר באיגרת (אור ישראל מכתב י"ד) "מלפנים כאשר ידעתי כל איש אחזו פלצות מקול הקורא קדוש אלולי", ואילו היום חרדת האלול כמעט שנכבתה, וכבר לא מרגישים כל כך את היראת שמים.

והעצה היא להוסיף יראת שמים, וכפי שכתב רבינו יונה בשערי תשובה בכמה מקומות שיש חיוב להוסיף יראת שמים בכל יום, כמו שכתוב (דברים י, כ) "את השם אלוקיך תירא", וכן (שם יב) "מה השם אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה", ולזה צריכים לחשוב ולהתבונן לעיתים קרובות ביראת שמים, וכמו שכתב המסילת ישרים בהקדמה שאפילו הדברים הידועים אם לא חושבים עליהם שוכחים אותם, וספרי המוסר מזכירים לאדם את היראה.

דבקות בתורה

אנחנו עומדים עכשיו אחרי פורים וגם ימים ספורים לפני סוף הזמן, וכידוע בימים אלו יש "תרת" לרעותא" ושת"י סיבות גורמות בהם לרפיון מן התורה, יש כאלו שעדיין לא חזרו לעצמם מפורים, וגם יש רפיון מחמת סוף הזמן שמתקרב. כל אחד צריך לחפש עצות כיצד להתגבר על הרפיון ולהתחזק בדבקות בתורה, ומי שמתאמץ ולומד בהתמדה למרות הקשיים, זוכה לסייעתא דשמיא עצומה במשך כל השנה, וגם נוטל שכר כנגד אלו שאינם לומדים, וכמו שאמרו חז"ל (ירושלמי ברכות ט, ה) "אם ראית את הבריות שנתיאשו ידיהן מן התורה מאד, עמוד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כולם".

ידוע בשם הגר"א שצ"ח תפקיד האדם בעולם הזה הוא להתחזק בדברים שקשה לו לקיים אותם, ואם יש איזה מצוה שקשה לאדם לקיים אותה, זהו סימן שהתפקיד שלו להתחזק בקיום אותה המצוה. וכמדומה שאחד הדברים שקשה מאד לקיים, זה להיות דבוק בתורה כל הזמן בלי היסח הדעת, לכן עיקר החיזוק צריך להיות בזה, שלא להסיח דעת מן התורה, וגם בזמנים שיש רפיון, צריכים להתגבר על הקשיים ולהמשיך בדבקות בתורה.

ובמעלת הדבקות בתורה מצינו באבות דרבי נתן (פרק כ"ו) "כל הנותן דברי תורה על לבו מבטלים ממנו הרהורי חרב הרהורי רע הרהורי שטות הרהורי זנות הרהורי יצר הרע הרהורי אשת איש הרהורי דברים בטלים הרהורי עול בשר ודם, וכל שאינו נותן דברי תורה על לבו נותנים לו הרהורי חרב הרהורי רע הרהורי שטות וכו'". אם אדם דבוק בתורה

חובתנו בשעה זו

בתקופה האחרונה יש גזירה של גיוס בני הישיבות, וצריכים הרבה זכויות וסייעתא דשמיא לבטל את הגזירה, וחובתנו בשעה זו להתחזק בעמל התורה ובתפילה בכוונה להעביר רוע הגזירה. בפרט ראוי לכוון בברכת אלוקי נצור בשמונה עשרה כשמתפללים "וכל החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבתם" – שיבטל הקב"ה מחשבתם של שונאי התורה, ויניחו לבני הישיבות להמשיך ולשקוד על תלמודם ללא הפרעה.

מתוך דברים שנאמרו בישיבת פוניבז', ערב תענית אסתר תשע"ג

*

מה אנחנו יכולים לעשות כנגד הגזירה, ידוע שכל גזירה וקטרוג למטה זהו סימן שיש קטרוג למעלה, והכל תלוי במעשינו, כמה אנחנו דבוקים בתורה. אם אנחנו נמסור נפשנו על התורה לא יהיו גזירות. דבקות בתורה צריכה להיות כמו שכתוב ברמב"ם הלכות ת"ת כיצד מקיימים מצות תלמוד תורה ועד כמה הוא החיוב, זה לא מידת חסידות אלא חיוב גמור, וגם חובת הלבבות – שהלב יהיה קשור לתורה, היינו לא רק בשעה שלומדים, אלא גם כשלא לומדים, שהראש יהיה מונח בתורה. ובזכות הדבקות בתורה נזכה להיפטר מכל הגזירות.

נאמר בכינוס ועד הישיבות בבית מרן ראש הישיבה שליט"א